

Evakkoon 1939 sekä asettuminen Lahteen

Lidia Pallaskari

Kesä 1939 oli muistikuvani mukaan kaunis. Me lapset nautimme rannalla olosta. Ihmettelimme toki kuorma-autolla liikkuvia sotilaita ja siviilejä – linnoitusväkeä. Isoveli Shurik (Aleksander) oli asepalveluksessa. Äiti jatkoi kaupan pitoa apunaan Iga, joka oli keskeyttänyt koulunkäynnin.

Syksyn tullen koulut alkoivat normaalisti, mutta jo kuukauden kuluttua henki kylällä levottomuus. Huhu kiiri, että meidän pitäisi lähteä ”pariksi viikoksi” pois Terijoelta. Ainakaan minulla ei ole muistikuvaa, että meillä lapsilla olisi ollut sodan pelkoa.

Niinpä 10.10.1939 meidän tulisi lähteä evakkoon. Määränpäinä olisi Heinola. Heinola – ajattelin, sinnehän leikkitoiverini Hillevin tati meni aina kesäisin, kylpylään. Luulin silloin, että kylpemään, mutta ei – töihin!

Muistan äidin varanneen Shurikille ja Igalle erilaisia tavaroita olohuoneen sohvalle, Shurik-veljenihän oli asepalvelusta suorittamassa ja Iga suojeluskuntalaisena omissa tehtävissään. Iltapäivällä muistan käyneeni pyörällä Antinkadulla sijainneessa varuskunnassa viemässä veljelleni jotain, en muista mitä. Tämä oli viimeinen tapaamisemme.

Illalla oli sitten määrä lähteä. Kokoontuminen oli Terijoen tavarasaamalla. Mukaan sai ottaa vain sen verran mitä jaksoi kantaa. Minulla 10-vuotiaalla oli tietenkin Mikki-hiiri kirja ja jotain muuta pientä. Näin jätimme Terijoen: Äiti, Kape, Geena ja minä. Kotia jäi vartioimaan ”susikoiramme” Topi sekä Manu ja kaksi muuta kissaa. Oravien häkin ovenjätimme auki ja varasimme niille paljon maapähkinöitä. Koirasta ja kissoistahuolehti Mikko-setä. Evakuointihan koski siinä vaiheessa vain lapsiperheitä ja vanhuksia. Armeijan palvelukseen Terijoelle jäivät veljeni, asevelvollinen Shurik, samoin kuin serkkuni Boris, reserviläisenä serkkuni Leo ja suojeluskuntalaisina Iga ja Niku. Siviilitehtäviä jäivät hoitamaan eno, Mikko-setä ja Ville-setä. Terijoelle jäi myös Iso-äitini, joka ei suostunut lähtemään minnekään. Sotilaat toivat hänet autossa pois sodan alettua.

Tavara-asemalla meitä odottivat härkä- eli tavaravaunut. Niihin oli rakennettu laverit kahteen kerrokseen ja keskellä vaunua oli kamina ja ämpärissä vettä. Niinpä sitten me kaikki sukulaiset kiipesimme yhteen vaunuun ja ylälavitsalle. Siellä oli ainoa ikkuna-aukko, josta saattoi kurkkia ulos.

Näin alkoi körötys kohti länttä – kahdeksi viikoksi!

Ensimmäinen pysähdys oli Viipurissa. Tämän lännempänä en koskaan ollut. Ovet avattiin ja Lotat kyselivät, että oliko meillä nälkä? Vähän jaloittelimme ja sitten matka jatkui. Heinolaan saavuimme vihdoinkin 11.10.1939.

Heinola oli saanut lyhyellä varoitusajalla majoitettavakseen suuren joukon evakkoja. Edellisenä päivänä oli Seminaari ja jotkin muut koulut saaneet asukkinsa.

Meidät sijoitettiin Niemelän kansakoulun juhlasaliin. Meitä varten oli varattu suuret kasat irtonaisia olkia ja armeijan peitehuopia. Oljet sitten levitimme ”siskonpetiksi” – filtti lakanaksi ja toinen peitoksi. Ja sitten nukkumaan! Kun sitten aamulla heräsimme, olivat oljet hiertyneet altamme ja nukuimme pelkällä lattialla.

Äiti sai 10.11.1939 luvan matkustaa Terijoelle tarkoituksenaan lähettää enon kanssa irtaimistoa Haminaan. Junavaununkin oli saatu, mutta Terijoen nimismies Blohm piti kuitenkin turhana lähettää tavaroita Haminaan, jollei ole paikkaa lähempänä. Jos Terijoki menee, menee Haminakin, kerrottiin hänen sanoneen. Äiti kuitenkin laittoi osan irtainta junaan, mutta eno ei. Niinpä vaunu lähti kohti länttä puolityhjänä. Tavarat kokivat kyllä matkan aikana kovia. Vaunu oli purettu Lahden asema-alueelle, josta ne sitten sattuman myötäilemänä kuljetettiin Haminaan evakkoon ja sieltä vielä Mommilaan, missä ne kokivat pahoja kosteusvaurioita.

Heti sodan puhjettua, joulukuun alussa, Heinolan kansanhuoltolautakunta päätti siirtää evakot pommitusten pelossa maaseudulle. Taas matkaan. Meidät kuljetettiin autoilla 10.12.1939 Joutsaan, jollekin kansakoululle. Maalaistalojen isännät kävivät hakemassa perheitä, mutta meitä ei huolinut kukaan. Syy oli siinä, että halusimme enon perheen kanssa samaan paikkaan. Vihdoin Kylmälän isäntä otti meidät. Me saimme yhden huoneen ja enon perhe toisen. Isäntäväki majoittui tupaan. Oli ihmeellistä asua maalaistalossa. Oli hevonen, jota sai ajaa ja lehmä, jota sai yrittää lypsää.

Elämä kulki eteenpäin. Talvi oli kova. Joskus kuului lentokoneen ääniä. Minkä maalainen kone oli, sitä ei kukaan tiennyt, mutta juoksimme pihan valtavien kuusien alle lakanat niskassa. Niin oli käsketty tehdä. Enon anopilla oli aina kainalossa tyyny. Ihmettelin sitä... Äiti kertoi, että muinoin oli tapana piilottaa kalleudet tyynyyn. Päivän kohokohtia oli postin haku. Se noudettiin hiihtämällä. Yleensä se oli mieluisa tehtävä. Saattoihan tulla postia veljiltä ja usein tulikin. Mutta sitten kerran, muistaakseni helmikuun puolessa välissä, Kape ja Geena olivat hakeneet postin. Tulivat hiljaisina – eivät vastanneet minulle tuliko postia. Tulihan sitä. Suruviesti – veljeni Shurik oli kaatunut 9.2.1940 Nietjärvellä. Tämän tapauksen tiimoilta muistan vain vähän. Muistan murtuneen äitini – shokissa – en muuta. Veljeni haudattiin Joutsan sankarihautaan muutaman muun terijokelaisen kanssa.

Talvisota loppui 13.3.1940. Rauha tehty – Terijoki menetetty, vanhin lapsista myös, äidin turva, äidin joka oli jäänyt leskeksi 1934 viiden lapsen kanssa. Nyt ei ollut myöskään tulolähdettä, ei kunnan kotia.

Iga palasi ”kotiin” Turun kautta. Hän oli palelluttanut jalkansa Summassa, minne he olivat suojeluskuntalaisina joutuneet joukkojen täydennykseksi, eivätkä olleet osanneet varautua kylliksi pakkasiin. Onneksi jalat eivät menneet, ”vain puolet kahdesta varpaasta”!

Keväällä tuli sitten selväksi, että terijokelaisten sijoituskunnaksi tulisi Järvenpää ja Terijoen yhteiskoulu melkein kaikkine opettajineen sijoittuisi Lahteen. Niinpä äitini, varmaan vanhempien lastensa kanssa yhdessä, päätti, että me muutamme Lahteen.

Kirjoitus on osa Lidia Pallaskarin muisteluksesta: Evakkoon 1939 sekä asettuminen Lahteen.